

ŽIVA BAŠTINA

Znanstveno-stručna biblioteka

Knjiga 3.

Nakladnik

Sveučilište u Zadru

Odjel za izobrazbu učitelja i odgojitelja predškolske djece

Za nakladnika

Damir Magaš

Glavni urednik

Robert Bacalja

Uredništvo

Ante Murn Diana Nenadić-Bilan Robert Bacalja Mira Klarin

Recenzentice

Diana Vican

Izabela Sorić

Lektura i korektura

Ante Murn

Naslovna stranica

Josip Zanki

inv. br. 18331/2008.

CIP – Katalogizacija u publikaciji
Znanstvena knjižnica Zadar
UDK 37(063)
37.013(063)

MEĐUNARODNI znanstveno-stručni skup Prema novom kurikulumu u odgoju i obrazovanju
(2005 ; Zadar, Benkovac)

Prema novom kurikulumu u odgoju i obrazovanju : zbornik radova s međunarodnoga
znanstveno-stručnog skupa, Zadar – Benkovac, 20. – 21. svibnja 2005. / <glavni urednik Robert
Bacalja ; prijevod sažetaka na engleski jezik Vera Graovac>. – Zadar : Sveučilište, Odjel za
izobrazbu učitelja i odgojitelja predškolske djece, 2007. – 587 str. : ilustr. ; 21 cm – (Živa
baština : znanstveno-stručna biblioteka ; knj. 3)

Bibliografija uz većinu priloga. – Summaries.

ISBN 978-953-7237-07-3

120623056

Tiskanje zbornika pomogli su: Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa Republike
Hrvatske, Zadarska županija i Grad Zadar.

PREMA NOVOM KURIKULUMU U ODGOJU I OBRAZOVANJU

ZBORNİK RADOVA S MEĐUNARODNOGA
ZNANSTVENO - STRUČNOG SKUPA

Zadar – Benkovac, 20. – 21. svibnja 2005.

Zadar, 2007.

KOMPARATIVNA STUDIJA OBRAZOVANJA UČITELJA I NASTAVNIKA I PERCEPCIJA SUSTAVA INICIJALNOG OBRAZOVANJA UČITELJA I NASTAVNIKA U HRVATSKOJ

Tea Pavin
Centar za istraživanje i razvoj obrazovanja
Institut za društvena istraživanja u Zagrebu
Vlasta Vizek Vidović
Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu

UDK: 378.637
Pregledni članak
Review

SAŽETAK

Inicijalno obrazovanje i kontinuirano stručno usavršavanje učitelja i nastavnika od ključne su važnosti, budući daje kvaliteta učiteljskog/nastavničkog kadra jedan od glavnih čimbenika ishoda obrazovnog procesa. Komparativna analiza sustava obrazovanja učitelja i nastavnika u različitim europskim zemljama ukazuje na postojanje određenih razlika, ali i težnje za harmonizacijom tog sustava te je u Europi vidljiv trend njegova prijelaza na razinu sveučilišnih studija, a velika pažnja se posvećuje povezivanju teorijskog i praktičnog dijela nastave i osposobljavanju studenata za samostalno provođenje edukacijskih istraživanja. Također se u što većem stupnju nastoji ostvariti međusobna suradnja visokoškolskih institucija i nastavnih baza - škola u kojima studenti obavljaju praksu. Rezultati istraživanja percepcije inicijalnog obrazovanja i stručnog usavršavanja učitelja i nastavnika u Hrvatskoj općenito ukazuju na potrebu za poboljšanjem pojedinih aspekata inicijalnog obrazovanja i stručnog usavršavanja. Promjene su nužne primarno u pogledu poboljšanja kvalitete programa studija koji se tiče stjecanja nastavničkih kompetencija izvan područja samog nastavnog gradiva, odnosno onih kompetencija nužnih za uspješno rješavanje praktičnih poteškoća s kojima se učitelji i nastavnici susreću u svakodnevnom radu.

Ključne riječi: inicijalno obrazovanje učitelja i nastavnika, stručno usavršavanje, komparativna studija, percepcija kvalitete inicijalnog obrazovanja i stručnog usavršavanja

1. Uvod

Inicijalno obrazovanje i kontinuirano stručno usavršavanje učitelja i nastavnika trebali bi biti od ključne važnosti prilikom kreiranja obrazovne politike svake zemlje budući da je kvaliteta učiteljskog i nastavničkog kadra jedan od glavnih čimbenika koji djeluju na ishode obrazovnog procesa te na razinu obrazovnih postignuća učenika. Pritom valja voditi računa o tome kako kvaliteti obrazovanja učitelja i nastavnika značajno pridonosi utemeljenost obrazovanja na spoznajama edukacijskih znanosti, posebice na

spoznajama psihologije učenja i poučavanja. Kao ishodišni model ove studije poslužio je *Model determinanti obrazovnih postignuća* (Biggs, 2000; Ramsden, 1992) koji objašnjava složene i višestruke interakcije u obrazovnom kontekstu.¹

Svakako treba istaknuti da se, kada govorimo o poboljšanju kvalitete obrazovanja učitelja i nastavnika, pritom ne misli samo na njihovo inicijalno visokoškolsko obrazovanje tijekom studija već i na njihovo stručno usavršavanje, tj. kontinuirani profesionalni razvoj.

Pitanje kvalitete obrazovanja učitelja i nastavnika postaje posebice važno u svjetlu najnovijih transformacija sustava visokog obrazovanja u Hrvatskoj, pa tako i sustava obrazovanja učitelja i nastavnika. Stoga smatramo da je u procesu te transformacije i planiranju promjena bilo korisno provesti komparativnu analizu sustava obrazovanja učitelja i nastavnika u nekim europskim zemljama, budući da nam njihova iskustva i primjeri dobre prakse, kao i poteškoće na koje su nailazili, mogu pomoći u planiranju promjena pojedinih aspekata toga sustava. Osim toga, smatramo da je za uspješno implementiranje promjena na pojedinim razinama sustava nužan i određeni stupanj slaganja u stavovima, vrijednostima i očekivanjima pojedinih skupina sudionika vezanih uz sustav obrazovanja učitelja i nastavnika. Stoga smo istraživanjem obuhvatili i ispitivanje tih varijabli među učiteljima i nastavnicima koji su završili inicijalno obrazovanje, studentima koji se obrazuju za učiteljsku/nastavničku profesiju te sveučilišnim nastavnicima koji sudjeluju u njihovu obrazovanju.

Rezultati komparativne studije i istraživanja percepcije kvalitete obrazovanja učitelja i nastavnika te nekih aspekata učiteljske i nastavničke profesije, kao i postojećeg sustava profesionalnog usavršavanja mogu poslužiti kao znanstvena podloga pri planiranju i osmišljavanju promjena na pojedinim razinama sustava obrazovanja i usavršavanja učitelja i nastavnika u kontekstu cjeloživotnog učenja, te će u tom kontekstu biti i izložene glavne spoznaje i rezultati nastali u okviru četverogodišnjeg rada na projektu "Razvoj modela cjeloživotnog obrazovanja učitelja i nastavnika".

2. Prikaz komparativne analize sustava obrazovanja učitelja i nastavnika

Komparativna analiza sustava obrazovanja učitelja i nastavnika

¹ Cjeloviti prikaz studije provedene u okviru projekta "Razvoj modela cjeloživotnog obrazovanja učitelja i nastavnika" objedinjenje u knjizi Vizek Vidović, V. (ur.) (2005). *Cjeloživotno obrazovanje učitelja i nastavnika: višestruke perspektive*. Zagreb: Institut za društvena istraživanja u Zagrebu.

uključila je pregled najvažnijih dokumenata europskih i ostalih međunarodnih institucija koje se bave navedenom problematikom radi stjecanja uvida u stanje i razvojne trendove u sustavima obrazovanja učitelja i nastavnika u svijetu.

U međunarodnim dokumentima se već duže vrijeme kao jedan od glavnih mehanizama poticanja profesionalnog razvoja ističe cjeloživotno učenje koje je osnovni preduvjet za osobni rast i razvoj te za uspješno suočavanje s društvenim promjenama (Zaferiakou, 2002). Prema *Modelu determinanti obrazovnih postignuća* cjeloživotno učenje ima dvojaku ulogu: a) učitelji i nastavnici sami moraju biti spremni na cjeloživotno učenje, te b) učitelji i nastavnici moraju sustavno poticati motivaciju i spremnost za cjeloživotno učenje u svojih učenika. Nadalje, svijest o sve većoj složenosti učiteljske/nastavničke profesije i uloge potakla je brojne analize sustava njihova obrazovanja i stanja u profesiji općenito. Neki od ključnih dokumenata koji su se bavili ovom problematikom su *Teaching and learning: towards learning society* (European Commission, 1995), *Lifelong learning for all* (European Commission, 1998), *Making a European area of lifelong learning a reality* (European Commission, 2001) te *Resolution of Council of Europe on lifelong learning* (Official Journal of the European Communities, 2002) koji predstavljaju temelj razvoja obrazovne politike EU. U navedenim dokumentima se, osim važnosti osiguravanja uvjeta za cjeloživotno učenje za sve, ističe i važnost usavršavanja i obnavljanja znanja i vještina učitelja i nastavnika za poticanje cjeloživotnog učenja u njihovih učenika. Neki od glavnih razloga koje analizirani dokumenti ističu, kao one zbog kojih se valja posvetiti kvaliteti obrazovanja učitelja i nastavnika jesu:

- promjene u suvremenim društvima usmjerenima prema znanju koje bitno mijenjaju i proširuju učiteljsku/nastavničku profesiju;
- manjak nastavnika u nekim područjima;
- nedovoljna osposobljenost učitelja i nastavnika u pojedinim područjima (npr. informacijske znanosti, rad s učenicima s posebnim potrebama).

Glavni nalazi SIGMA projekta iz 1995. (*Obrazovanje učitelja i nastavnika u Europi*) u području inicijalnog obrazovanja učitelja i nastavnika ukazuju na sve veću *univerzitetizaciju*, tj. podizanje programa obrazovanja učitelja i nastavnika na sveučilišnu razinu u većini zemalja. Sličnosti među pojedinim zemljama uočene su i u području čvršćeg povezivanja akademskih i sadržaja edukacijskih znanosti i metodika. Neke od razlika među pojedinim zemljama očituju se u stupnju (de)centraliziranosti političke odgovornosti te u razini institucija na kojima

se odvija obrazovanje nastavnika. Razlike također postoje i u odnosu na modele po kojima je studij organiziran, pa tako u nekim zemljama dominira paralelni, u nekima sukcesivni, a u nekima modularni model. U novije vrijeme javlja se i integrirani pristup (primarno u Švedskoj i Finskoj).

Bez obzira na neke razlike u organizaciji inicijalnog obrazovanja učitelja i nastavnika, jasno je izražena težnja za harmonizacijom sustava visokog obrazovanja učitelja i nastavnika (jedan od elemenata je i već spomenuti vidljiv trend prijelaza obrazovanja učitelja i nastavnika na razinu sveučilišnih studija), a velika pažnja se posvećuje povezivanju teorijskoga i praktičnog dijela nastave u osposobljavanju studenata za samostalno provođenje edukacijskih istraživanja i korištenje obrazovne tehnologije. Također se u što većem stupnju nastoji ostvariti međusobna suradnja visokoškolskih institucija, istraživačkih jedinica i agencija za osiguravanje kvalitete, a od iznimne važnosti je i povezivanje sveučilišta s nastavnim bazama – školama, u kojima studenti obavljaju praksu te kvalitetna izobrazba nastavnika-mentora.

Jedno od ključnih pitanja koje kreatori obrazovne politike u zemljama EU postavljaju jest i pitanje privlačenja sposobnih pojedinaca da izaberu učiteljsku/nastavničku profesiju, a glavni dokumenti koji daju odgovore na ovo pitanje su OECD-ova serija nacionalnih izvještaja *Attracting, developing and retaining effective teachers* (2002; 2003). Komparativna analiza ovih izvještaja ukazuje kako privlačenje sposobnih pojedinaca za izbor učiteljske/nastavničke profesije ne predstavlja jednak problem svim analiziranim zemljama. Tako npr. u Irskoj i Austriji postoji vrlo visoka kompeticija pri upisu na učiteljske/nastavničke studije, dok u npr. Danskoj, Nizozemskoj, Švedskoj i Finskoj postoje oscilacije u privlačnosti ove profesije, posebice u području prirodnih znanosti. Kada govorimo o zadržavanju kvalitetnih učitelja i nastavnika u profesiji, nacionalne politike većine zemalja usmjerene su na osiguravanje dobrih socijalnih i materijalnih uvjeta rada, stvaranje poticajne radne okoline te uvjeta za cjeloživotno učenje, tj. kontinuirano i kvalitetno stručno usavršavanje. Kada govorimo o stručnom usavršavanju učitelja i nastavnika, analiza stanja u pojedinim zemljama ukazuje kako u većini zemalja postoje specijalizirani centri koji se bave stručnim usavršavanjem učitelja i nastavnika i na razini sveučilišta i izvan njih. Također valja istaknuti i mogućnost poslijediplomskih specijalizacija u području obrazovanja kao jednog od važnih oblika profesionalnog usavršavanja, a u procesu je i osmišljavanje programa europskog doktorata u obrazovanju.

3. Stanje i promjene u sustavu obrazovanja učitelja i nastavnika u Hrvatskoj

Kao i u ostalim EU zemljama, pitanje kvalitete inicijalnog obrazovanja i stručnog usavršavanja učitelja i nastavnika svakako bi trebalo biti jedno od središnjih u kreiranju obrazovne politike u Hrvatskoj. Pritom bi trebalo dati odgovore na ista pitanja kojima se bavila komparativna analiza, dakle trebalo bi se usmjeriti na problem podizanja kvalitete inicijalnog obrazovanja i stručnog usavršavanja, privlačenja sposobnih pojedinaca da izaberu učiteljsku/nastavničku profesiju, mjere osiguravanja zadržavanja kvalitetnih učitelja i nastavnika u profesiji te poticanje istraživanja u području učenja/poučavanja učitelja i nastavnika.

Kada govorimo o privlačnosti učiteljske/nastavničke profesije u Hrvatskoj, čini se kako ova profesija nije posebno atraktivna prilikom izbora budućeg zanimanja, iako je dijelu studenata to svakako prvi izbor. Navedeni problem (ne)privlačnosti nastavničke profesije posebno se odnosi na studente društvenih, humanističkih i prirodnih znanosti koji se uglavnom planiraju zaposliti u nenastavničkim zanimanjima, dok se manji broj njih odlučuje biti predmetni nastavnik u osnovnoj ili srednjoj školi. Veća popularnost ove profesije bi se mogla očekivati ako se promjeni percepcija učiteljske/nastavničke profesije u društvu te uvjeti rada, dakle, ako dođe do promjene slike o učiteljskoj/nastavničkoj profesiji kao premalo cijenjenoj i potplaćenoj.

Sustav inicijalnog obrazovanja učitelja i nastavnika u Hrvatskoj analiziran je u kontekstu trenutnih promjena vezanih uz Bolonjski proces kroz koje prolazi cjelokupni sustav visokog obrazovanja. Ove promjene uključuju opsežnu transformaciju studija koja se odnosi na strukturalne i konceptualne promjene. Ovdje nećemo detaljno opisivati promjene na pojedinim razinama obrazovanja učitelja i nastavnika, ni uspoređivati "stari" i "novi" sustav, budući da su te teme iscrpno obrađene u monografiji *Cjeloživotno obrazovanje učitelja i nastavnika: višestruke perspektive* (Vizek Vidović, 2005), već ćemo ukratko navesti samo neke od glavnih smjernica promjena obrazovanja učitelja i nastavnika. Glavni trend koji se opaža jest podizanje učiteljskih studija na sveučilišnu razinu radi harmonizacije s europskim prostorom visokog obrazovanja. Neki od glavnih ciljeva koji se u sklopu promjena vezanih uz Bolonjski proces treba da ostvare jesu:

- uspostava sustava usmjerenog na osiguranje kvalitete visokog obrazovanja;
- studijski programi usmjereni na kompetencije studenata;
- mogućnosti lakšeg prepoznavanja i priznavanja diploma;

- poticanje mobilnosti sveučilišnih nastavnika i studenata;
- veća fleksibilnost u profesionalnom razvoju;
- povezivanje znanstvenog i stručnog rada na sveučilišnoj razini.

Ono čemu svakako treba posvetiti posebnu pažnju jest osmišljavanje kvalitetnog programa psihološko-pedagoške izobrazbe i školske prakse tijekom studija, ali i tijekom pripravnštva, što za sobom povlači i pitanje kvalitetne izobrazbe školskih mentora zaduženih za uvođenje nastavnika-početnika u profesiju. Drugim riječima, povezivanje teorijskih i praktičnih sadržaja je ključno u procesu stjecanja učiteljskih i nastavničkih kompetencija, a studijski programi bi trebali stavljati naglasak na ishode učenja, tj. kompetencije, pri čemu bi sama "forma" trebala biti u drugom planu. U ovom kontekstu važno je poraditi i na jačanju veza između sveučilišta i škola u kojima studenti obavljaju praksu.

Kada govorimo o zadržavanju kvalitetnih učitelja i nastavnika u profesiji, valja istaknuti kako je, želimo li zadržati kvalitetne učitelje i nastavnike u školama, neophodno osigurati mjere za ostvarivanje boljih socijalnih i materijalnih uvjeta rada, poticajnu radnu okolinu i mogućnosti ej doživotnog učenja i obrazovanja, kako na razini programa stručnog usavršavanja, tako i na poslijediplomskoj razini, a s tim je povezana i mogućnost napredovanja u struci.

Još jedno od područja kojima se treba posvetiti posebna pažnja jest i razvijanje edukacijskih istraživanja, i to s dva aspekta.

1. Istraživanja u okviru obrazovanja učitelja i nastavnika – upoznavanje studenata – budućih učitelja i nastavnika s osnovama znanstvenog rada i istraživačkim metodama edukacijskih znanosti pomoću kojih mogu samostalno vršiti istraživanja u praksi.
2. Istraživanja o obrazovanju učitelja i nastavnika – temeljna i primijenjena interdisciplinarna istraživanja u području edukacijskih znanosti koja mogu služiti kao osnovica za planiranje i implementaciju promjena na svim razinama obrazovnog sustava.

4. Kratak osvrt na rezultate istraživanja provedenog na glavnim sudionicima sustava obrazovanja učitelja i nastavnika u Hrvatskoj

Percepcija inicijalnog obrazovanja učitelja i nastavnika u Hrvatskoj ispitana je na uzorku od 1334 učitelja i 2134 nastavnika osnovnih škola, 1044 nastavnika srednjih škola, 949 budućih nastavnika, tj. studenata razredne nastave i nastavničkih fakulteta te 62 sveučilišna nastavnika s učiteljskih i nastavničkih studija. Cilj ovog istraživanja bio je ispitati njihovo mišljenje o kvaliteti inicijalnog obrazovanja i stručnog usavršavanja

te percepciju vlastite profesionalne uloge u obrazovno-odgojnom procesu, a u tu svrhu konstruiran je i *Upitnik za ispitivanje percepcije kvalitete profesionalnog obrazovanja*.

Kada govorimo o *inicijalnom obrazovanju učitelja i nastavnika*, općenito možemo reći kako većina ispitanih sudionika stupanj stečenih nastavničkih kompetencija tijekom studija iz pojedinih područja učiteljskog/nastavnčkog rada procjenjuju relativno slabim (većina od 20 područja procijenjena je ispod teoretske prosječne vrijednosti koja iznosi 2.5). Za potrebe ovog sažetog prikaza rezultata provedenog istraživanja navest ćemo nekoliko područja učiteljskog/nastavnčkog rada koja su se, prema procjenama sudionika ovog istraživanja, istaknula kao najslabije i najjače točke inicijalnog obrazovanja učitelja i nastavnika. Pritom valja istaknuti kako su procjene sudionika, bez obzira na skupinu kojoj pripadaju (učitelji i nastavnici osnovnih škola, nastavnici gimnazija i strukovnih škola te studenti – buduću učitelji i nastavnici) vrlo usklađene, dakle svi sudionici se slažu u procjenama pojedinih područja kao najboljih, odnosno najslabijih. Prosječne vrijednosti najbolje i najlošije procijenjenih područja prikazane su na Slici 1. (niža vrijednost označava lošiju procjenu).

Područje učiteljskog/nastavnčkog rada	M
Primjena informatike u nastavi	1.62
Rad s učenicima s emocionalnim smetnjama i smetnjama u ponašanju	1.77
Rad s učenicima s teškoćama u učenju	1.81
Poznavanje školskog zakonodavstva	1.89
Znanja i vještine iz akademskog područja (predmeta)	2.75
Primjena nastavnih metoda i vještina	2.93
Određivanje nastavnih metoda i planiranje nastave	3.21

Slika 1. Prosječne vrijednosti (M) najbolje ($2.5 <$) i najlošije (< 2.5) procijenjenih područja učiteljskog/nastavnčkog rada s obzirom na količinu stečenih znanja i vještina na studiju (procjene na skali od 1-nimalo, do 4-izrazito)

Kao najslabija područja sustavno se ističu *primjena informatike u nastavi, rad s učenicima s emocionalnim smetnjama i smetnjama u ponašanju, rad s učenicima s teškoćama u učenju te poznavanje školskog zakonodavstva*. Područja koja su dobila najviše procjene su *određivanje nastavnih ciljeva i planiranje nastave, primjena nastavnih metoda i vještina te znanja i vještine iz akademskog područja (predmeta)*. Već i ovaj kratak

osvrtno na rezultate ukazuje kako je u inicijalnom obrazovanju učitelja i nastavnika potrebno nešto više pažnje posvetiti razvijanju onih kompetencija koje se tiču nekih područja učiteljskog rada koja nisu izravno vezana uz samo gradivo, tj. nastavni predmet, već uz ostale praktične aspekte rada s učenicima.

Naši sudionici su također procijenili i vlastito zadovoljstvo pojedinim elementima studija. Njihove procjene ukazuju kako je nužno čim prije poraditi na podizanju kvalitete programa studija za psihološko-pedagošku izobrazbu te posebno programa razredne prakse i metodike tijekom studija. Ovdje valja napomenuti kako studentske procjene kvalitete i stečenog stupnja nastavnčkih kompetencija nisu ništa bolje od procjena zaposlenih nastavnika (već upravo suprotno), čini se kako nema znatnog pomaka u percepciji kvalitete pojedinih dijelova studijskog programa. Ovi rezultati su u skladu s već prethodno navedenom potrebom za stavljanje većeg naglaska na praktične vještine učitelja i nastavnika.

Kada govorimo o *stručnom usavršavanju* učitelja i nastavnika kao jednom od ključnih oblika kontinuiranog profesionalnog usavršavanja, rezultati ukazuju kako su prosječne procjene učitelja i nastavnika osnovnih i srednjih škola za većinu područja učiteljskog/nastavnčkog rada ispod teoretske prosječne vrijednosti (2.5). Zanimljivo je istaknuti kako su ove procjene u visokoj suglasnosti s procjenama inicijalnog obrazovanja. Drugim riječima, ona područja koja su u pogledu stečenih znanja i vještina tijekom studija bolje procijenjena, dobila su i tijekom stručnog usavršavanja bolje procjene, i obrnuto. Dakle, učitelji i nastavnici procjenjuju kako je doprinos stručnog usavršavanja bio najveći za područje *znanja iz nastavnog gradiva (predmeta), određivanja nastavnih ciljeva i planiranja nastave*, te za područje *primjene nastavnih metoda i vještina*. Najniže procjene doprinosa stručnog usavršavanja sudionici su dali za područja *primjene informatike u nastavi, poznavanja školskog zakonodavstva, rada s učenicima s teškoćama u učenju te emocionalnim smetnjama i smetnjama u ponašanju*. Ovi rezultati ukazuju da i u inicijalnom obrazovanju i u stručnom usavršavanju očito postoje područja na koja se stavlja nešto veći naglasak, pa su i nešto više zastupljena, dok su istovremeno neka druga bitna područja podzastupljena. Ovo možemo potkrijepiti izjavama učitelja i nastavnika koji ističu kako bi tijekom usavršavanja htjeli malo manje sadržaja vezanih uz sam nastavni predmet, a više onih koji se odnose na praktičan rad s učenicima i konkretne probleme s kojima se u svakodnevnom radu susreću.

U skladu s navedenim, većina sudionika iskazuje najviše interesa za stjecanje novih znanja i vještina iz sljedećih područja učiteljskog/nastavnčkog rada:

- primjena informatike u nastavi i rad s računalom općenito;
- rad s učenicima s različitim teškoćama u učenju i ponašanju;
- rad s nadarenim učenicima;
- primjena novih (suvremenih) nastavnih metoda i vještina u poučavanju.

Iz navedenog se vidi kako se, sasvim logično, među ovim područjima nalaze i ona područja učiteljskog/nastavnčkog rada koja su u pogledu stečenih znanja i vještina tijekom studija i stručnog usavršavanja procijenjena kao najlošija. Ovi nastavnički prijedlozi svakako mogu biti korisni pružateljima usluga stručnog usavršavanja učitelja i nastavnika kao smjernice za osmišljavanje budućih programa usavršavanja. Pritom svakako treba voditi računa o kvaliteti ponuđenih programa koji bi trebali zadovoljavati kriterije kvalitete i biti kontinuirano nadzirani, kako to ne bi bila samo formalnost. Ono na čemu svakako valja poraditi je osiguravanje financijskih sredstava za sudjelovanje učitelja i nastavnika u većem broju programa stručnog usavršavanja u skladu s njihovim potrebama i interesima.

Kada je riječ o stručnom usavršavanju, valja istaknuti kako među sudionicima našeg istraživanja postoji vrlo velik interes za daljnjim usavršavanjem na poslijediplomskoj razini iz područja obrazovnih znanosti i metodika (specijalizacija, magistarski studij, doktorski studij). Odgovori učitelja i nastavnika osnovnih i srednjih škola te studenata-budućih učitelja i nastavnika o potrebi za mogućnošću stjecanja poslijediplomskog obrazovanja iz obrazovnih znanosti i metodika prikazani su na Slici 2.

58%	29%	13%
#DA	#NE	#NE ZNAM

Slika 2. Prosječni postotak pojedinih odgovora sudionika na pitanje "Treba li učiteljima i nastavnicima omogućiti stjecanje poslijediplomskog obrazovanja na sveučilišnoj razini iz područja obrazovnih znanosti i metodika?"

Rezultati prikazani na prethodnoj slici ukazuju kako većina sudionika (58%) smatra kako su mogućnosti ovakvog oblika usavršavanja svakako poželjne, a 29% ih smatra kako je usavršavanje seminarskog tipa sasvim dovoljno.

Mogućnosti poslijediplomskog usavršavanja učitelja i nastavnika u nas još uvijek nisu potpuno zaživjele u pogledu raznolikosti, no treba naglasiti kako se trenutno radi na osmišljavanju poslijediplomskih specijalističkih i doktorskih studija u području obrazovanja. Sveučilišni

nastavnici koji sudjeluju u obrazovanju budućih učitelja i nastavnika smatraju kako bi se u budućnosti mogle organizirati specijalizacije za učitelje i nastavnike iz područja koja danas pokrivaju stručni suradnici, pa bi se učitelji i nastavnici na poslijediplomskoj razini mogli usavršiti za obavljanje poslova školskih i socijalnih pedagoga, socijalnog radnika, rehabilitatora, školskog psihologa i pedagoga.

Zaključno, kada govorimo o stručnom usavršavanju valja napomenuti kako svakako postoji potreba i za osmišljavanjem kvalitetnog sustava povezivanja sudjelovanja u stručnom usavršavanju i napredovanja u profesiji (uz adekvatno financijsko vrednovanje). Naime, dobro osmišljen sustav povezanosti stručnog usavršavanja i napredovanja u struci trebao bi predstavljati jedan od glavnih čimbenika koji bi nastavnike poticao na cjeloživotno učenje i trajni rad na vlastitom profesionalnom razvoju.

Zaključak

Komparativna analiza sustava obrazovanja učitelja i nastavnika u Europi, kao i analiza stanja u Hrvatskoj, ukazuju kako je u području inicijalnog obrazovanja učitelja i nastavnika vidljiv trend prelaska učiteljskih/nastavničkih studija na sveučilišnu razinu i harmonizacija sustava visokog obrazovanja u Europi. Sudeći prema rezultatima provedenog istraživanja, promjene u sustavu obrazovanja učitelja i nastavnika su nužne primarno u pogledu poboljšanja kvalitete programa studija koji se tiče stjecanja učiteljskih i nastavničkih kompetencija izvan područja samog nastavnog gradiva te je potrebno poraditi na boljem povezivanju teorijskih i praktičnih sadržaja tijekom studija.

Za kraj možemo naglasiti kako je većina navedenih poteškoća prepoznata i uzeta u obzir prilikom planiranja promjena u sustavu inicijalnog obrazovanja učitelja i nastavnika, što je svakako ohrabrujuće. Budući da je prva generacija budućih učitelja i nastavnika koji se obrazuju prema novim studijskim programima upisana ove akademske godine (2005/2006), o implementaciji i učinku tih promjena na stjecanje učiteljskih/nastavničkih kompetencija nešto više moći će se reći u bliskoj budućnosti.

LITERATURA

Biggs, J. (2000). *Teaching for quality learning at the university*. Buckingham: Open University Press.

- European Commission (2001). *Making a European area of lifelong learning a reality*. Brussels: European Commission.
- European Commission (1998). *Lifelong learning for all*. Brussels: European Commission.
- European Commission (1995). *Teaching and learning: towards learning society. White paper on education and training*. Brussels: European Commission.
- Ramsden, P. (1992). *Learning to teach in higher education*. London: Routledge.
- Resolution of Council of Europe on lifelong learning (2002). URL: <http://europa.eu.int/eur-lex/pri/en/oj/dat/2002163/c16320020709en00010003.pdf>
- TNTEE (1995). Synthesis of SIGMA pilot project: Teacher education in Europe – evaluation and perspectives. URL: <http://tntee.umu.se>
- Vizek Vidović, V. (2005). *Cjeloživotno obrazovanje učitelja i nastavnika: višestruke perspektive*. Zagreb: Institut za društvena istraživanja u Zagrebu.
- Zaferiakov, A. (2002). In-service training of teachers in the EU: exploring central issues. *Metodika*, 3(5), 253-288.

COMPARATIVE STUDY OF TEACHERS' EDUCATION AND PERCEPTION OF INITIAL TEACHERS' EDUCATION SYSTEM IN CROATIA

SUMMARY

Initial education and continuous professional upgrading of teachers are particularly important, because the quality of teachers is one of the main factors that influence the result of educational process. Comparative analysis of educational systems for teachers in different European countries indicates that there are certain differences, but it also indicates that there are aspirations for harmonizing this system. In Europe there is a trend for transferring teachers' education from college to university level, but also for connecting theoretical and practical part of the classes, and for training students to do independent realization of educational research. Additionally, there are growing tendencies for realizing mutual cooperation between higher education institutions and schools in which the students do their practical work. Research results on the perception of initial education and professional upgrading of teachers in Croatia generally indicate that there is a need for improving certain aspects of initial education and professional upgrading. Changes are primarily necessary for improving the quality of studies that are related to acquiring teachers' competencies outside the regular teaching, i.e. those competencies that are necessary for successful coping with practical difficulties that the teachers encounter in their everyday work.

Key words: initial education of teachers, professional upgrading, comparative study, perception of quality of initial education and professional upgrading